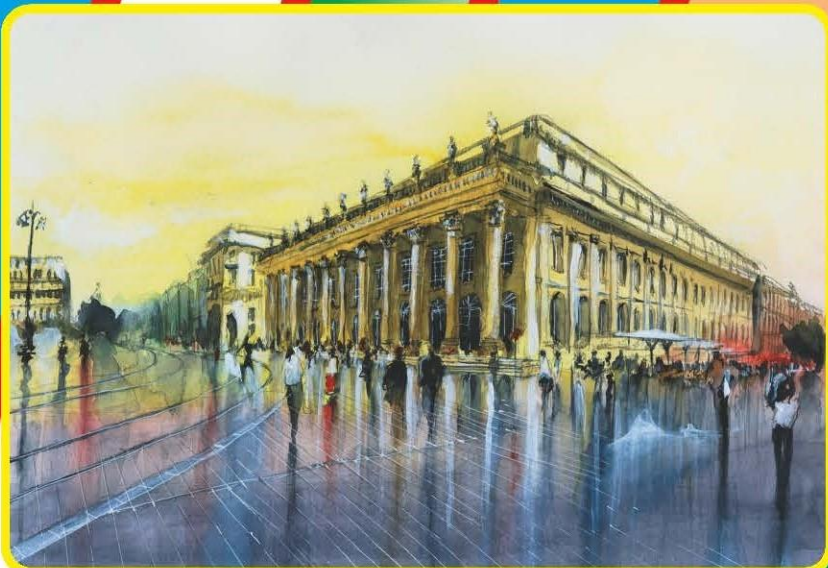

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

илимий-методикалық журнал № 3/2

Нөкис - 2021

МУГАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҶ

ISSN 2181-7138

№ 3/2 2021 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия аъзалары:

Маъсет АЙЫМБЕТОВ
Нафмет АЙЫМБЕТОВ
Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ
Өсербай ӨЛЕЎОВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Кеңесбай ДАУЛЕТЯРОВ
Гўлнара ЖУМАШЕВА
Батырбек КАИПБЕРГЕНОВ
Амангелди КАМАЛОВ
Сарсен КАЗАХБАЕВ
Гулмира КАРЛЫБАЕВА
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Арзы ПАЗЫЛОВ
Зухра СЕИТОВА
Айдын СУЛТАНОВА
Тажибай УТЕБАЕВ
Ризамат ШОДИЕВ
Ойбахор ШАМИЕВА
Бекзод ХОДЖАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Гулрухсор ЭРТАШЕВА

Шўлкемлестириўшилер:

**Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендириў
Министрлиги, ӨЗПИИИ
Қарақалпақстан филиалы**

**Ўзбекстан Республикасы
Министрлер Кабинети
жанындағы Жоқарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды**

**Қарақалпақстан Баспа сўз ҳәм
хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гуўалық
берилген.**

**Мәнзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00
e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz**

Журналға келген мақалаларға жуўап қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған үзиндилер «Мугаллим ҳәм ўзликсиз билимлендириў» журналынан алынды, деп көрсетилиўи шарт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледи. Мақалада келтирилген мағлўматларға автор жуўапкер.

МАЗМУНЫ

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ, ТАСВИРИЙ САНЪАТ

Ҳожиёв Р. Б., Норбоева Д.О. Ёшлар ижтимоий фаоллигини ривожлантириш концепциялари	4
Ismatov U.Sh. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini turli grafik materiallarda ishlashga o'rgatish (tempera bo'yog'i misolida)	12
Berdiyev O. Tasviriy san'at va chizmachilik darslarida o'quvchilar duch keladigan ayrim masalalarning amaliy faoliyatdagi yechimlari	15
Baymetov B.B., Xamroqulova M. Talabalarni boshshaklini tasvirlashga o'rgatishda konstruktiv qurilish qonuniyatlaridan foydalanish texnologiyalari	18
Abduxamidov S.M., Shadiyev A.Ya. Sog'lom turmush tarzini shakllantirishda jismoniy tarbiya va sportning bugungi kundagi o'rni	22
Ismatov U.Sh. Rangtasvir mashg'ulotlarida maishiy janrning ifodalanishi	25
Марасулова И.М., Зулфияев Р.Н. Ўқувчилар таълим-тарбияси жараёнида тасвирий санъат ўқитувчисининг ўрни	28
Абдуллаева Г.С. Формирование ключевых компетенций у студентов с особыми образовательными потребностями через применение ИКТ	31
Мухитдинова М.С. Нуткида оғир нуксон бор болалар билан коррекцион-ривожлантирувчи ишларни олиб боришда мусика машгулотларининг имкониятлари	35
Султанов Х.Э., Марасулова И.М., Юнусова К.Х. Педагогик инновацион кластери: Чирчиқ тажрибасининг илк натижалари	37
Султанов Х.Э., Махмудов М.Ж. Ўқувчиларни тасвирий санъат фанига қизиқтиришдаги ўқитувчининг маъсулияти	42
Каюмов Х. А., Ко'киев В.В. Quruvchi muhandislarni tayyorlashda muhandislik grafikasi ta'limini kompyuter texnologiyasi bilan integrasiyalash	46
Махмудова М.Т. Развитие музыкальной тематики и ее актуальность в изобразительном искусстве Узбекистана	48
Марасулова И. М. Эстетическое воспитание молодежи для общества	52
Sobirov S.T. Bolalar uchun nashrlarda illyustratsiyalarning vazifalari	54
Sobirov S. T. Talabalarda yuksak axloq, kasbga sadoqat kabi insoniy fazilatlarini shakllantirish va ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirishda to'garaklarning o'rni	59
Муратов Х. Х. Ўқув жараёнида мустикал таълими ташкил этиш ва бошқаришнинг долзарблиги	61
Атаханова С.О. Масофали ўқитиш технологиясининг чизмачиликни ўқитишдаги амалий аҳамияти	65
Атаханова С.О. Чизмачилик фани бўйича ўқувчиларнинг билиш фаолиятини фаоллаштиришда муаммоли таълим технологиясидан фойдаланиш омиллари	69
Султанов Х.Э. Таълим муассасалари ҳамкорлигининг кластерли моделини ташкил этиш	73
Ко'киев В.В. Yordanchi proyeksiyalash usulidan foydalanib yaqqol tasvir qurish	76
Махмудова М.Т. Влияние музыки на изобразительного искусства	81
Махмудова М.Т. Роль и значение музыки в воссоздании изображения	85
Ко'киев В. В., Mahmudov M. J. Ijodkorlikni rivojlantirish chizama geometriya fani misolida	88
Ко'киев В. В., Qozoqboyeva D. T. Yordamchi proyeksiyalash usuli orqali yechiladigan masalalar	91

Jumayev I.O. Chizmalarni AutoCAD dasturida chizishda dasturning mavjud murakkabliklarini qo'lda chizishga moslashtirish (o'rgatish) usullari	94
Jumayev I.O. Muhandislik grafikasi fanlarida uch o'lchamli fazoni Auto CAD dasturidan foydalanib qo'llash usullari va ahamiyati	99
Xalimov M., Bekqulov Q. Chizmachilik fanini o'qitishda interaktiv metodlarni qo'llash zaruriyati	102
Bekqulov Q.Sh. O'quvchilar yo'l qo'yadigan tipik xatolarni tizimga solish va prognoz qilish oldini olish choralari	105
Bekqulov Q.Sh., To'laganova H. Muhandislik grafikasi fanlarida talabalar chizma bajarishda yo'l qo'yadigan tipik xatolar	107
Bekqulov Q.Sh., To'laganova H. Chizmachilik fanidan o'quvchilarning fazoviy tasavvurini oshirishda tugallanmagan chizmalardan foydalanish	111
Bekqulov Q.Sh., Boizaqova Sh.A. Muhandislik grafikasi fanlarini boshqa fanlar bilan bog'liqligi	113
Boizaqova Sh.A., Bekqulov Q.Sh. Ko'rinishlar mavzusini tushuntrishda detal modelini o'ziga qarab o'rganishning ahamiyati	117
Анкабаев Р. Т. Тасвирий саънатда машгулотларида иллюстрация ўргатишнинг аҳамияти	120
Бахриев И.С. Бўлажак тасвирий саънат ўқитувчиларини касбий тайёрлашда композиция фанининг назарий асослари	122
Атажанова Р. Р. Возможности уроков изобразительного искусства в развитии творческих способностей младших школьников	126
Бахриев И.С. Бўлажак тасвирий саънат ўқитувчиларини касбий тайёрлашда композиция фанини ўқитилишининг амалиётдаги ҳолатини ўрганиш	128
Xalimov M. Chizmachilik fanini o'qitishda interaktiv metodlarni qo'llash zaruriyati	133
Achilov N. N. AutoCAD dasturi yordamida talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish yaqqol tasvirlarni bajarish asosida	136
Анкабаев Р.Т., Миржалилов М. Б. Тасвирий саънатда машгулотларида миниатюрани ранг тасвирини ўргатишнинг аҳамияти	141
Achilov N. N. Ko'rgazmali qurollardan foydalangan holda talabalarda ijodiy qobiliyat va dars samaradorligini oshirish yo'llari	145
Saydaliyev S.S., Nig'manov B.V., Achilov N.N. Arxitekturada inson va fazo	149
Ҳожиёв Р. Б. Норбоева Д.О. Ёшларнинг ижтимоий қатлам сифатида мавжудлигининг онтологик асоси	155

11. Xalimov Moxir, Achilov Nurbek, Bekqulov Qudrat, Xo'jaqulov Elbek, Ko'kiyev Boburmirmirzo (2020) Chizmachilik va chizmageometriya fanlarida burchak topishning bazi usullari. Физика математика фанлари журна. 4 (1), 47-52.

12. Атажанова, Р. Р. (2020). Рабочая тетрадь по изобразительному искусству как средство повышения креативного мышления самостоятельной работы учеников в младших классах. Academic Research in Educational Sciences, 1(2), 201-204.

13. Халилов Р. Ш., Атажанова Р. Р. (2018). Использование рабочей тетради в обучении изобразительной деятельности в начальном классе. Молодой учёный, № 7 (193). 196-199.

14. Tasviriy san'at faning o'quvchilarni estetik jihatdan tarbiyalashdagi o'rni Bosma «Science and Education» Scientific Journal. ISSN 2181-0842.

15. Султанов, Х. Э., Марасулова, И. М., Махмудов, М. Ж., & Бахриев, И. С. (2020). На пути совершенствования изобразительного искусства в непрерывном образовании: из опыта работы. Academic Research in Educational Sciences, 1 (4), 231-237.

16. Ulfat Shuhratovich Ismatov. Tasviriy san'at darslarida grafik materiallarda ishlashga o'rgatish (guash bo'yog'i misolida). The journal of academic research in educational sciences Vol.1 No2, 2020 ISSN 2181-138.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada yordamchi proyeksiyalash usulini amaliy ahamiyati, yechimi haqida ma'lumotlar keltirilgan. Shu bilan birga darslarni qanday tashkil etish to'g'risida bir qancha ko'rsatmalar va o'qitish metodlari ko'rsatilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье представлена информация о практическом значении вспомогательного проекционного метода и его решении. Есть также некоторые инструкции и методы обучения по организации уроков.

SUMMARY

This article provides information on the practical significance of the auxiliary projection method and its solution. There are also some instructions and teaching methods for organizing lessons.

CHIZMALARNI AUTOCAD DASTURIDA CHIZISHDA DASTURNING MAVJUD MURAKKABLIKLARINI QO'LD A CHIZISHGA MOSLASHTIRISH (O'RGATISH) USULLARI

Jumayev.I.O.

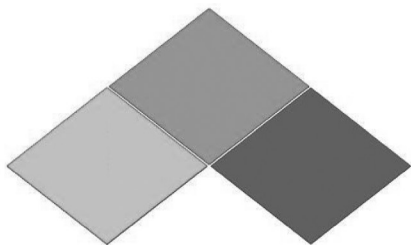
Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: buyum, texnik, yaqqol, ko'nikma, tekislik, to'g'ri chiziqli, shakl, sirt, aylana, nuqta.

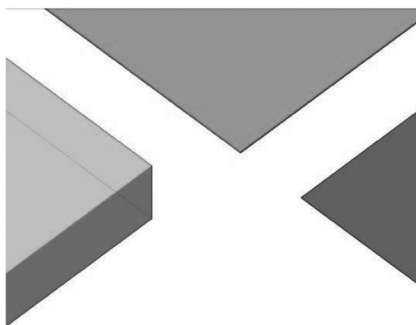
Ключевые слова: объект, техника, очевидное, мастерство, плоскость, прямая, форма, поверхность, круг, точка.

Key words: object, technique, obvious, skill, plane, straight line, shape, surface, circle, point.

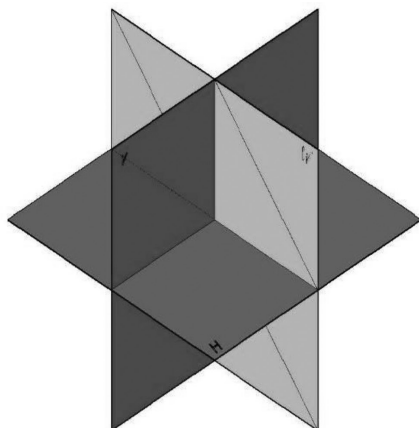
Biz bilamizki AutoCAD dasturi yordamida 3D oynasida prizma, silindir, konus va shunga o'xshash sirtlarning turli xillarini osonlikcha chizishimiz mumkin. Ammo fazoda tekislik bera olmaymiz. AutoCAD dasturida bunday funksiya mavjud emasligi bizga ma'lum. Shuning uchun Kompyuter grafikasi fanlarida detalga qirqim berish jarayonida biz prizmadan foydalanamiz. Ammo chizmachilikning chizma geometriya bo'limida asosan tekislik, to'g'ri chiziqli va sirtlar asosiy ahamiyatga ega va asosan ular ustida amallar bajariladi. Shunday holatlarda biz tekislikka muhtoj bo'lamiz. Quyida dastur yordamida chizilgan uchta tekislik berilgan. Aslida esa ular tekislik emas, balki 0,5mm; 0,1mm va 0,01mm balandlikka ega bo'lgan prizmalardir. Budan ko'rinib turibdiki tekisliklar o'rnida biz prizmalardan foydalanishimiz mumkin. Masalan o'qituvchi chizma geometriya fanida o'quvchilarga dastlabki mavzulardan biri bo'lgan oktantlar haqidagi mavzuda frontal (V), gorizontal (H), profil (W) tekisliklarini darsga tayyor xolatda olib kelib o'quvchilarning tushunishlarini tezlashtirish va dars samaradorligini oshirish hamda vaqtdan yutish imkoniyatiga ega bo'lish.

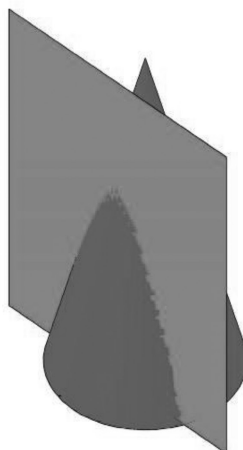
1-rasm

2-rasm

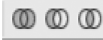

3-rasm

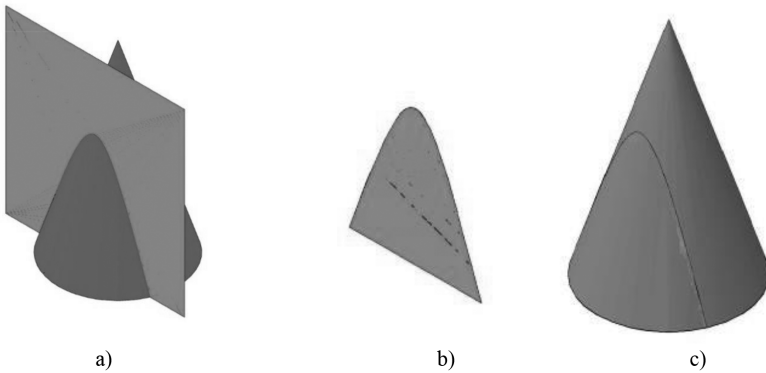

4-rasm

Chizma geometriya hamda geometrik chizmachilik bo'limlarining asosiysi, shu bilan birga muhim va murakkab bo'lgan ikkinchi tartibli egri chiziqlarning paydo bo'lishi yoki konusning tekislik bilan hususiy va umumiy vaziyatda kesishish holatlarini o'quvchilarga birinchi darsning o'zidayoq tushuntirish imkoniyati darajasi pastroq. Ammo o'quvchining masalani ya'ni konus bilan tekislikni kesishishini dastur yordamida yaqqol tasvirin ko'rishi, mavzuni anchayin tezroq o'zlashtirishiga olib keladi. Yuqorida aytganimdek prizmani tekislik qilib olamiz. Berilgan radius va balandlik yordamida konus yasab olamiz. Tekislik bilan konusni o'zaro kesishtiramiz. 4-rasmda ko'rib turganimizdek konus bilan tekislikning kesishish chizig'ini aniq ko'rish imkoniyatiga ega emasmiz. Bunday holatda dasturda mavjud quyidagi 3 ta imkoniyatlaridan

biridan “Объединение” ya'ni birlashmasi funksiyasidan koydalanamiz. Birlashma “

“” funksiyasini tanlab kursor orqali konus tekislik deb qaralayotgan prizmani belgilaymiz. Tanlangandan soʻng “Enter” tugmasini bosiladi. Shunda soʻng ikki sirt birlashadi, natijada konus bilan tekislikning ayni kesishish chizigʻi bizga yaqqol koʻrinib turadi. Yoki faqatgina parabolani koʻrmoqchi boʻlsak aksincha “Вычитание” (“Ayirmasi”) – “” yoki “Пересечение” (“Kesishmasi”) – “” funksiyasidan foydalanish mumkin.

5-rasm

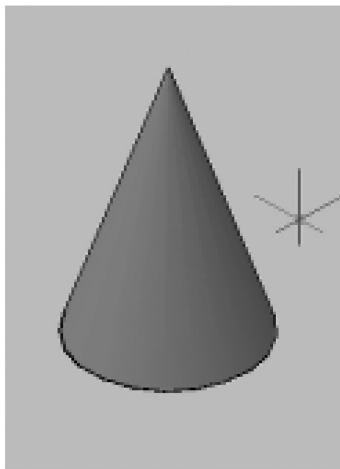
Dasturning mana shu ikki funksiyasidan foydalanish jarayoni ham xuddi shu, yuqoridagidek tartibda boradi. Yaʼni “Вычитание” (“Ayirmasi”) – “” funksiyasidan foydalanishimiz uchun uni avval tanlaymiz. Konusni tanlab “Enter” tugmasi bosiladi, shundan soʻng ikkinchi obʼyektini tanlash uchun buyruq berishimiz mumkin boʻladi, keyin ikkinchi obʼyektini yaʼni tekislik oʻrnida qaralayotgan prizmani belgilaymiz va “Enter” tugmasini bosamiz. Natijada konusning tekislik bilan kesishgandan soʻng qolgan izini koʻsatib beradi.

Parabollaing oʻzining xosil qilishimiz uchun esa - “Вычитание” (“Ayirmasi”) – “” funksiyasidan foydalanamiz. Buning uchun esa “Вычитание”ni tanlaymiz, ikkala obʼyektini ham tanlab olamiz, “Enter” tugmasini bosamiz, natijada ikkita sirtning kesishgan oʻrni – parabola xosil boʻladi.

Yuqorida keltirilgan misolimda dars jarayonida oʻquvchilarga tekislikning qay holatda oʻtayotganligini koʻrsatish mavzuni toʻgʻri tushunib tasavvurga ega boʻlishlariga erishish uchun tekislik qilib olingan prizmadan foydalandim.

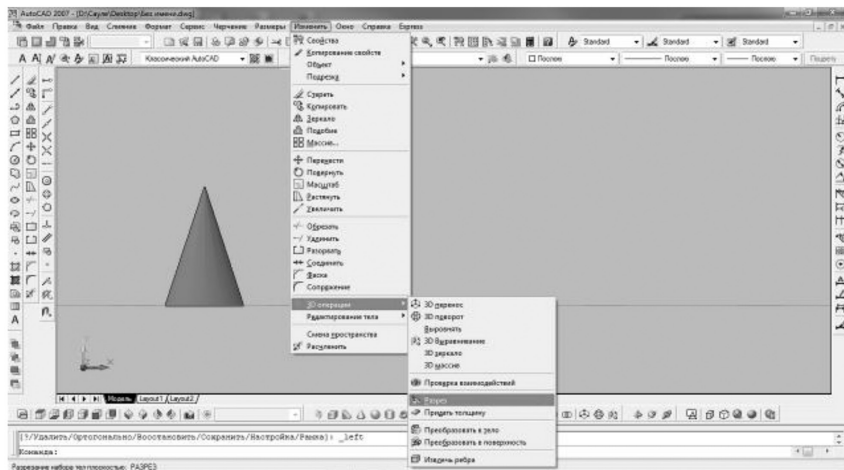
Quйда AutoCAD dasturida tayyor “qirqish” imkoniyatidan qanday tartibda foydalanish yoritilgan:

1. Dasturni 3D interfeysiga oʻtkazib olib unda berilgan radius va balandlik asosida konus yasab olamiz(6-rasm).

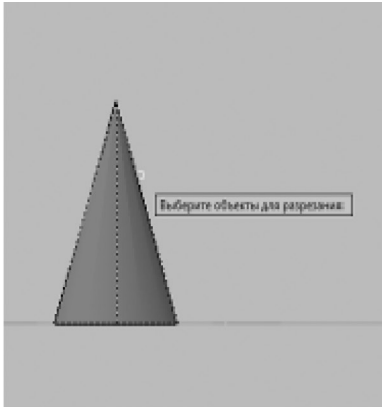
6-rasm

2. Dasturdamavjudbo'lgano'ngdanko'rinishitanlabkonusnifrontalko'rinishgakeltiribolamiz(7-rasm). Yuqoridagi asosiy menyular qatoridan “Изменить” menyusiga kiriladi, undan “3D операции” tanlanadi, yana imkoniyatlari qatori ochiladi, “Разрез” buyrug'I tanlanadi.

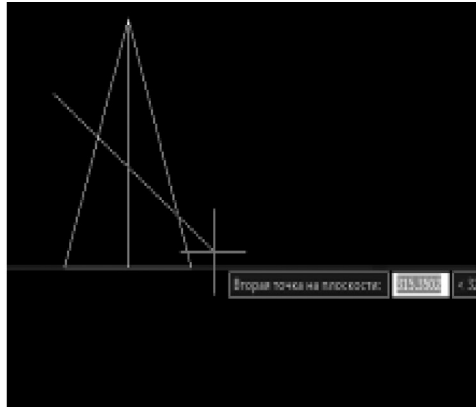

7-rasm

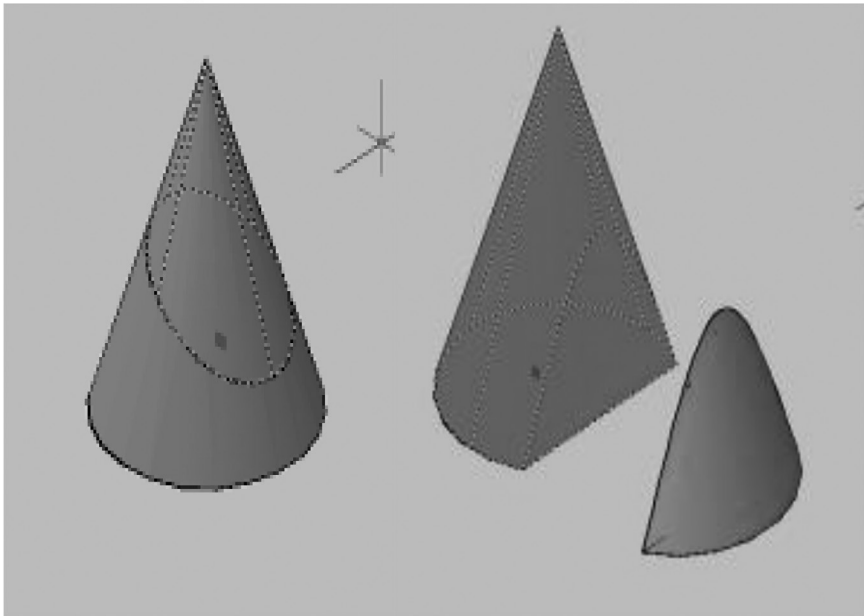
3. Shundan so'ng kursorni shakli kvadrat ko'rinishiga keladi, ob'yekt tanlanadi, “Enter” tugmasi bosiladi (8-rasm).

9-rasm

10-rasm

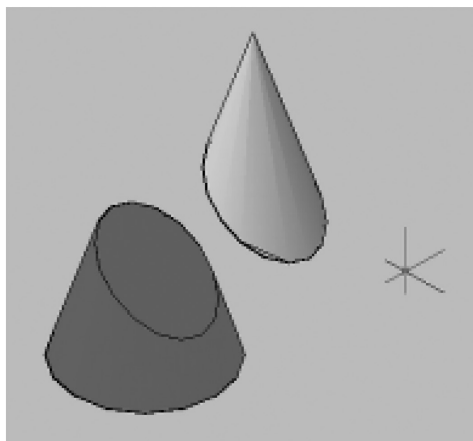
11-rasm

(12-rasm).

4. “Enter” tugmasi bosilgandan so’ng konus ustidan tekislikning yo’nalishi ko’rsatiladi va yana “Enter” tugmasi bosiladi(10-rasm).

5. Dastur oynasini hajmli ya’ni 3D holatiga keltirib olib uni holatini ko’rishimiz mumkin (11-rasm).

Buning afzallik tomoni shundaki konusning ikki bo’lagida alohida amallar bajarishimiz mumkin

12-rasm

Huddi shu tartibda konusni har xil xolatlar orqali kesib o'quvchilarga ikkinchi tartibli egri chiziqlarni hosil bo'lishini osonlikcha tushuntirishga muvaffaq bo'lamiz.

Adabiyotlar:

1. T. Rixsiboyev. Kompyuter grafikasi. Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti. Toshkent - 2006y
2. Q. J. Xolliyev. AutoCAD. "Muharrir nashriyoti". Toshkent 2009y.
3. I. T. Rahmonov. Chizmachilikdan didaktik o'yinlar. Toshkent. 1992y.
4. A. Ashirboyev. Chizmachilik. Kasb –hunar kollejlari uchun. Toshkent "Yangi nashr" -2012.
5. I. Rahmonov, A. Valiyev. Chizmachilik. (Chizmachilik fanidan konstruksiyalash asoslari). "Voris nashriyoti". Toshkent-2011.
6. Chizmachilik darslarida AutoCAD dasturi yordamida chizmalarni bjarish (o'quv-uslubiy qo'llanma). Toshkent-2009.
7. I. Rahmonov, A. Valiyev. B. Valiyev, S. Saidaliyev, F. Rasulova, D. Dadaboyeva, S. Mardov. Chizmachilikni o'qitishda pedagogik texnologiyalar.

РЕЗЮМЕ

Maqolada Chizmachilik darslarini AutoCAD dasturida o'tish jarayonida kelib chiqadigan yutuq va kamchiliklari. Ba'zi bir mavzularni kompyuter dasturlaridan foydalanib chizish va qo'lda chizilish jarayonini qiyosiy taxlili keltirilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье обсуждаются преимущества и недостатки уроков рисования в AutoCAD. Дан сравнительный анализ процесса рисования и рисования вручную некоторых предметов с помощью компьютерных программ.

SUMMARY

This article discusses the advantages and disadvantages of drawing lessons in AutoCAD. A comparative analysis of the process of drawing and drawing by hand of some objects with the help of computer programs is given.

MUHANDISLIK GRAFIKASI FANLARIDA UCH O'LCHAMLI FAZONI AUTO CAD DASTURIDAN FOYDALANIB QO'LLASH USULLARI VA AHAMIYATI

Jumayev I.O.

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: detal, metod, konstruktiv, gabarit, o'yi,q, texnik, yaqqol, ko'nikma, tekislik, to'g'ri chiziq, shakl, nuqta.

Т. Н. Қары Ниязий атындағы Өзбекстан педагогикалық
илим-изертлеў институтының Ж. Орынбаев атындағы Қарақалпақстан
филиалы

**«МУҒАЛЛИМ ХӘМ ҮЗЛИКСИЗ
БИЛИМЛЕНДИРИЎ» № 3-2**
Нөкис — 2021

Басып шығыўға жуўапкер:

А. Тилегенов

Баспаға таярлаған:

А. Тилегенов, Н. Абдукаримов

Оригинал-макеттен басыўға рухсат етилди 12.03.2021. Форматы 60x84^{1/16}

«Таймс» гарнитурасында офсет усылында басылды.

Шэрти б.т. Нашр. т. Нусқасы 2000. Буйыртпа №

«NISO POLIGRAF» ШК босмахонасида босилди.

Тошкент ш., Ҳ. Бойқаро, 51

